

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI

O'RGANILAYOTGAN MAMLAKATDA TIL VAZIYATI VA
SIYOSATI (XITOIY)
FANINING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi: 200 000 – San'at va gumanitar fanlar
Ta'lim sohasi: 230 000 – Tillar
Mutaxassislik: 70230101 – Lingvistika (sharq tillari)

Toshkent-2021

REPUBLIC OF INDONESIA
DEPARTMENT OF THE ARMY
HEADQUARTERS OF THE ARMY

LETTER OF THE ARMY TO THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF INDONESIA
NO. 100/100/2010
DATE: 10/10/2010

TO: THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF INDONESIA
FROM: THE COMMANDER OF THE ARMY
SUBJECT: ...

Fan/modul kodi	O'quv yili	Semestr	ECTS – Kreditlar
O'MTV104	2021–2022	2	4
Fan/modul turi	Ta'lim tili		Haftadagi dars soatlari
Majburiy	O'zbek/rus		4
Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
1. O'rganilayotgan mamlakatda til vaziyati va siyosati (Xitoy)	60	60	120
2.	<p>I. I. Fanning mazmuni</p> <p>Fanni o'qitishdan maqsad – fanning asosiy maqsadi talabalarni Xitoyning hozirgi holati, hududi, aholisi, hitoy va kam sonli millatlar tillari, XXRning hozirgi va turli tarixiy davrlardagi til siyosatining maqsad va vazifalarini ochib berish. Shuningdek hozirgi davrda tilda yuz berayotgan jarayonlarni o'rganish hamda tilning rivojlanishi va o'zgarishiga ta'sir etadigan lingvistik va ekstralingvistik omillar organiladi. XXRda klassik til “Wenyan”, “Baihua”, “Putonghua” XXRning umummilliy til sifatida shakllanish bosqichlari va uning oqibatlarini o'rganish muhimdir.</p> <p>Fanning vazifasi– ushbu fanni o'rganish magistrlik dissertatsiyalarini yozishda magistr'larga katta yordam beradi. Chunki tilda yuz berayotgan jarayonlarni tilning lug'at tarkibiga ta'sirini bilish tilni yanada chuqur</p> <p>o'rganishda yordam berishi tabiiy holdir.</p> <p>“O'rganilayotgan mamlakat (xitoy)da til vaziyati va siyosati” fanining o'zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida magistr:</p> <ul style="list-style-type: none"> - “til vaziyati” tushunchasi haqida, til vaziyati turlari va ularning farqlari haqida, til vaziyatining o'zgarishiga ta'sir etuvchi omillar haqida bilimga ega bo'lishi kerak; - til vaziyatining o'zgarishi omillarini o'rganishda ilmiy-tadqiqot metodlaridan foydalanish malakasini hosil qilishlari kerak; - tilning lug'at tarkibini to'ldirishda qatnashadigan so'z yasovchi usullarni o'rganishda ko'nikma hosil qilishi kerak, - tilning siyosat bilan bog'liqligi, til etnoslarining kelib chiqishi, ularning hududiy til sifatida shakllanish jarayonlari, til areallari, kam sonli millatlarning til va millat sifatida tarixiy shakllanish bosqichlari, bugungi 		

<p>holati XXR tomonidan kam sonli millatlarga nisbatan o'tkazib kelinayotgan siyosat va siyosiy yo'riqlar, siyosatda monoetnik va polietnik tushunchasi,</p> <p>- til vaziyati fani kategoriyalari, jamiyatta til vaziyatini xarakterlayotgan omillar, XXR da ta'lim standartlari va unga amal qilish mezonlari, XXXRda savodxonlik masalalari bilan bo'g'liq muammolar va ularning yechimlari, jamiyat tili uchun mafkura va targ'ibot vositalarini belgilovchi matbuot va axborot vositalari,</p> <p>- masofali o'qitishning joylar uchun ahamiyati, loylarda rasmiy ish yuritishda amal qilinayotgan siyosiy mezonlar, XXXRda sheva va laxja tillari, o'qitilayotgan fanning grammatikasi,</p> <p>- Xitoy yozuvi va til islohotlari, jamiyatta til islohotlarining ahamiyati, o'rganilayotgan tilning grammatikasi, leksikologiyasi bo'yicha asosiy lug'at boyligi va terminologiyasining shakllanishi haqida tushuncha olish, tajriba va ko'nikмага ega bo'lish kerak.</p> <p>II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)</p> <p>III. Fan tarkibiga quyidagi ma'ruza mavzulari kiradi:</p> <p>1-mavzu. Fanga kirish, fanning nazariy mazmuni</p> <p><i>Sosiolingvistika, til etnos masalalari.</i></p> <p>Sosiolingvistika, til va ahamiyat, til va etnos, til vaziyati tushunchasi, til o'qitilayotgan mamlakattan etnolingvistik vaziyat, bilingvizm va polelingvizm, davlat tili tushunchasi, jamiyatta til vaziyatini harakterlovchi omillar, til va sovdxonlik, til va matbuot, radio, kin ova televideniya tili, rasmiy yozmalar va ish yuritish tili, badiiy adabiyot tili, ilmiy til masalalari, leksik fondni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari, tilning zamonaviylashtirish shart-sharoitlari va h.k.</p> <p>2-mavzu. Tishunoslikdagi lingvogeografik va lingvoareal masalalarini nazariy asoslari</p> <p>Xitoyning lingvogeografik va lingvoareal tavsifi, til o'qitilayotgan mamlakatda tarqalgan boshqa xalq va millatlar tili, lahja va shevalar haqida umumiy ma'lumot.</p> <p>3-mavzu. O'rganilayotgan mamlakatda til siyosati</p> <p>Xitoyda til vaziyati, o'rganilayotgan mamlakatda standart (putunxva) va boshqa tillarning funksiyasi. Xitoyda til siyosati: putunxvani keng targ'ib etish va uni rivojlantirish borasida olib borilayotgan ishlar va bu borada turli hil ilmiy va ijtimoiy jamiyatlarning tugan o'rni. Xitoy qonunchiligida tilga oid qabul qilingan normativ hujjatlar va qonun qoidalar. Xitoy tarixida boshqa tillarga bo'lgan munosabat. Mamlakatda "putunxva"</p>

<p>bilan quramiz. – T.: "O'zbekiston", 2017. - 488 b.</p> <p>9. Xitoycha ruscha lug'at. Shanxay 2004.</p> <p>10. Ensiklopediya Novogo Kitaya. Izdatelstvo PROGRESS.</p> <p>11. Hojiev A. Tishunoslik terminlarining izohli lug'ati. T., 2002.</p> <p>12. Gotlib O.M. Практическая грамматика китайского языка. М., 2002.</p> <p>Axborot manbalarini</p> <p>11. www.gov.uz – O'zbekiston Respublikasi xukumat portali.</p> <p>12. www.hanban.edu.cn</p> <p>13. www.baidu.com</p>
<p>7. O'quv dasturi "Xitoy filologiyasi" kafedrasida ishlab chiqilgan 2021-yil "26" o'8" dagi "1"–sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan.</p>
<p>8. Fan/modul' uchun mas'ullar:</p> <p>Sh.I. Shazamanov - Toshkent davlat sharqshunoslik instituti "Xitoy filologiya" kafedrasi katta o'qituvchisi, siyosiy fanlar nomzodi.</p>
<p>9. Taqrizchilar:</p> <p>N. Rasuleva – TDSHU "Xitoy filologiyasi" kafedrasi o'qituvchisi, PhD.</p> <p>D. Kulmamatov – O'zDJTU Turk tili kafedrasi professori, filologiya fanlari doktori.</p> <p>B. Abdushukorov - O'zMU o'zbek filologiyasi kafedrasi dosenti, filologiya fanlari nomzodi.</p>

4.	<p>VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mantiq metodlari: induktiv va deduktiv metodlar; • Gnostik metodlar: reproduktiv, muammoli vaziyat, ilmiy taxlil; • Perseptiv metodlar: ma'lumotni og'zaki nuq orqali ifoda etish; • Taqdimotlar.
5.	<p>VII. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan mavzular haqida mustaqil mushohada yuritish vajoriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.</p>
6.	<p>Asosiy adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. I.N.Bekmuratov. Xitoyda til vaziyati va siyosati (sotsio lingvistik tahlil). Toshkent - 2010 yil. 2. Sh.I.Shazamanov, I.N.Bekmuratov. Xitoy matbuoti tarixi va tili. Toshkent-2012. 3. "Xitoyda til vaziyati" fani bo'yicha ma'ruzalar matni. Sh.I. Shazamanov T., 2012 4. 沈家煊.现代语言学词典.-北京. 2002.441 页. <p>Qo'shimcha adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Mirziyoyev SH.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. – T.: "O'zbekiston", 2017. 6. Mirziyoyev SH.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – T.: "O'zbekiston", 2016.- 56 b. (Мы все вместе построим свободное, демократическое и процветающее государство Узбекистан). 7. Mirziyoyev SH.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. – T.: "O'zbekiston", 2017. - 48 b. (Обеспечение верховенства закона и интересов человека – гарантия развития и благополучия народа) 8. Mirziyoyev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz

<p>va boshqa tillarning radio, teleko'rsatuv, ta'lim, ilm-texnika, matbuot sohalarida qo'llanilishi.</p>	<p>4-mavzu. Xitoy tilining dunyo tillari bilan aloqasi</p> <p>Xitoy tilining dunyo tillari geneologik tasnifi hamda dunyo tillarining morfologik yoki tipologik tasnifidagi o'rni.</p> <p>5- mavzu. Xitoy til tarixini davrlashtirish va bu davrdagi til vaziyati</p> <p>Xitoy "umumqo'llanuvchi til" (putunxxva) tarixini davrlashtirish va har bir davrdagi til vaziyati. So'zlashuv tili va yozma adabiy til. Yozma adabiy til tarixini davrlashtirish. Har bir davrdagi o'zlashtirilayotgan tilning rasmiy, amaliy, yuridik va ijtimoiy o'rni, ikkiltillilik masalalari.</p> <p>O'zlashtirilayotgan tilning hozirgi glaballashuv jarayonidagi mavqei, o'zlashtirilayotgan tilning lug'at tarkibi, xitoy tiliga o'zga tillardan kirib kelayotgan so'zlarni qabul qilish bo'yicha olib borilayotgan ishlar.</p> <p>6- mavzu: Fan sifatida sotsiologiyatistikaning mazmunini.</p> <p>Jahon tilshunosligida sotsiologiyatistikaning o'rni, fan sifatida yuzaga kelishi va takomil masalasi; Xitoy sotsiologiyatistikasining xususiyatlari, shuningdek, xitoy va g'arb sotsiologiyatistikasining umumiy va o'ziga xos tomonlari haqida fikr yuritadi.</p> <p>7- mavzu: Sotsiologiyatistikaning tadqiqot ob'ekti.</p> <p>Til va millat, milliy tillar, tilning ijtimoiy diffrensiyasi, til va ijtimoiy tuzilmalar o'rtasidagi aloqalar, til vaziyatlarining ijtimoiy omillar bilan belgilanadigan tipologiyasi, ko'p tillikning ijtimoiy jihatlari o'rganiladi.</p> <p>8- mavzu: Sotsiologiyatistikaning boshqa fanlar bilan munosabati.</p> <p>Til va uning mavjudligining ijtimoiy sharoitlari o'rtasidagi munosabatlar o'rganiladi. Sotsiologiyatistika, psixologiyatistika, etnologiyatistika fanlari bilan bog'liqlik masalalari ko'rib chiqiladi.</p> <p>9- mavzu: Etnologiyatistik vaziyat tushunchasi</p> <p>Ma'lum bir mintaqada yashab kelayotgan etnoslar tili, tarixiy rivojlanishdagi shart sharoitlari, etnologiyatistik vaziyatni aniqlashda milliy-madaniy qadriyatlar o'rganiladi.</p> <p>10- mavzu: Til vaziyati va siyosati tushunchasi, ularning uzaro bog'liqlik masalasi.</p> <p>Til vaziyati va siyosatiga oid terminlar, ularning aloqadorlik masalalari, davlatning til bilan bog'liq farmon va qarorlari, til vaziyatini yuzaga chiqarayotgan ichki va tashqi omillar o'rganiladi</p> <p>11- mavzu: XXXda shevalar masalasi.</p> <p>XXXda shevalarning yuzaga kelishi, rivojlanishi bilan bog'liq tarixiy bosqichlari, til vaziyatini shakllanishidagi xususiyatlari ko'rib chiqiladi.</p> <p>12- mavzu: XXXda shevalarni qiyosiy - tipologik tahlili.</p> <p>XXXda mavjud shevalarning umumiy va farqli jihatlari, grammatik, leksik, semantik xususiyatlari o'rganiladi, Sheva tillarining paydo bo'lishiga ko'ra, geografik joylashuviga ko'ra tasniflash.</p> <p>13- mavzu: XXXda til shevalarining xususiyatlari.</p>
--	--

<p>Xitoy sotsiologiyasining g'arbda o'rganilishi, qiyosiy taxlil masalari o'rganiladi</p> <p>14- mavzu: XXXRda kam sonli millatlarning til vaziyati. XXXRda kam sonli millatlar tili, joylarda shakllangan til xususiyatlari, kam sonli millatlar tilining guruhlashishiga oid ishlar o'rganiladi</p> <p>15- mavzu: XXXRda kam sonli millatlar tilini isloxtirish. XXXRda kam sonli millatlar tilini isloh qilish bilan bog'liq markaziy hukumatning joylarda o'tkazib kelayotgan siyosati, lotin alifbosi asoslangan alifboning joylarda tabiiq etilishi va uning bilan bog'liq yuzaga kelayotgan masalalar o'rganiladi.</p> <p>III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Til vaziyatini o'zgarishiga ta'sir etuvchi omillar. 2. Til vaziyati fanining boshqa tushunoslik fani bilan bog'liqligi. 3. Til vaziyati va sotsiologiyasi. 4. Til vaziyatini obyektiv va subyektiv jihatlari. 5. Xitoy tili uchun qo'llanilayotgan lotin alifbosi va uning xitoy tiliga moslashtirilishi. 6. Xitoy tilida neologizmlar va jamiyatdagi puristik harakatlarni. 7. Xitoy tili tarixida chet tillardan kirgan so'zlar va uning tilga ta'siri. 8. Xitoyda sotsiologiyasining fan sifatida yuzaga kelishi va takomil masalasi. 9. Xitoyda til lingvistikasiga oid tadqiqotlar. 10. XXXRda etnologiyasidagi vaziyat va uning xususiyatlari. 11. XXXRda til vaziyati tushunchasi. 12. XXXRda til siyosati. 13. XXXRda Sheva tillari masalasi va xususiyatlari. 14. Mamlakatda putungxuaning umummiyligi til sifatida joriylanishi. 15. Xitoyda tilni standartlashtirish masalasi. <p>IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar</p> <p>Mustaqil ta'lim uchun etiladigan mavzular:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Xitoyda amalga oshirilayotgan yozuv islohotlari; 2. Xitoy tiliga chet tillardan kirib kelayotgan so'zlar borasida olib borilayotgan ishlar va ularni moslashtirish muammolari; 3. Xitoy tili leksikasini shakllantirishda sotsiologiyasidagi muammolar; 4. Xitoyda olib borilayotgan til siyosatining oqibatlari. 5. Xitoyda sotsiologiyasining fan sifatida paydo bulishi va takomil masalasi. 6. Xitoyda til sheva xususiyatlari 7. Fan Yan asari xakida
--

<ol style="list-style-type: none"> 8. Sotsiologiyasining boshqa fanlar bilan munosabati. 9. Xitoy sotsiologiyasidagi xakidagi nazariy bilimlar. 10. Sotsiologiyasining tadqiqot metodologiyasi. 11. Xitoyda til vaziyati. 12. Xitoyda til siyosati. 13. Xitoyda til holati. 14. Xitoy sheva tillarining leksikasi. 15. Xitoy tilini standartlashish masalasi. 16. Xitoy tilini transkriptiyalash masalasi. 17. Xitoy shevalarini o'rganishga bag'ishlangan manbalarni tahlili. 18. XXXRda bilogiyasidagi ta'lim. 19. Tibetda til vaziyati. <p>3.</p> <p>V. Ta'lim natijalari / Kasbiy kompetensiyalari</p> <p>Talaba bilishi kerak:-</p> <p>“til vaziyati” tushunchasi haqida, til vaziyati turlari va ularning farqlari haqida, til vaziyatining o'zgarishiga ta'sir etuvchi omillar haqida bilimga ega bo'lishi kerak;</p> <p>- til vaziyatining o'zgarishi omillarini o'rganishda ilmiy-tadqiqot metodlaridan foydalanish malakasini hosil qilishlari kerak;</p> <p>- tilning lug'at tarkibini to'ldirishda qatnashadigan so'z yasovchi usullarni o'rganishda ko'nikma hosil qilishi kerak,</p> <p>- tilning siyosat bilan bog'liqligi, til etnoslarining kelib chiqishi, ularning hududiy til sifatida shakllanish jarayonlari, til areallari, kam sonli millatlarning til va millat sifatida tarixiy shakllanish bosqichlari, bugungi holati XXXR tomonidan kam sonli millatlarga nisbatan o'tkazib kelinayotgan siyosat va siyosiy yo'riqlar, siyosatda monoetnik va polietnik tushunchasi, - til vaziyati fani kategoriyalari, jamiyatda til vaziyatini xarakterlayotgan omillar, XXXR da ta'lim standartlari va unga amal qilish mezonlari, XXXRda savodxonlik masalalari bilan bog'liq muammolar va ularning yechimlari, jamiyat tili uchun ma'kura va targ'ibot vositalarini belgilovchi ma'buot va axborot vositalari,</p> <p>- masofali o'qitishning joylar uchun ahamiyati, loylarda rasmiy ish yuritishda amal qilinayotgan siyosiy mezonlar, XXXRda sheva va laxja tillari, o'qitilayotgan fanning grammatikasi,</p> <p>- Xitoy yozuvi va til islohotlari, jamiyatda til islohotlarining ahamiyati, o'rganilayotgan tilning grammatikasi, leksikologiyasi bo'yicha asosiy lug'at boyligi va terminologiyasining shakllanishi haqida tushuncha olish, tajrriba va ko'nikmaga ega bo'lish kerak.</p>
--